

Delredovisning av ”Uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av rasism”

A2022/00844

Diarienummer: 2022/102

Dokumentnamn: Delredovisning av ”Uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av rasism” A2022/00844

Datum: 14 mars 2024

Besöksadress

Stora Nygatan 10-12
Gamla Stan, Stockholm

Postadress

Box 2123
103 13 Stockholm

Kontakt

Tfn växel: 08-723 87 50
info@levandehistoria.se

**Läs mer
om oss på**

levandehistoria.se

Innehåll

Innehåll.....	2
Sammanfattning	3
1. Uppdraget.....	3
2. Mål	3
3. Målgrupper	4
4. Genomförande av uppdraget och resultat så här långt	6
5. Analys och avslutande kommentarer	8
Kontakt.....	9

Sammanfattning

Föreliggande rapport utgör redovisning av den verksamhet som genomförts från mars 2023 till mars 2024 inom ramen för uppdraget om kunskapshöjande insatser om rasism.

Under denna period har vi, i enlighet med uppdraget, tagit fram två stödmaterial, om islamofobi respektive rasism mot samer. Därutöver har vi tagit fram nya faktatexter om rasism för vår webbplats, erbjudit fortbildning för skolpersonal om rasism, samt marknadsfört och spridit våra befintliga material om rasism. Vi har också uppdaterat vår webbkurs om att motverka rasism i förskola och skola.

Arbetet med uppdraget visar att det fortsatt finns stor efterfrågan kring insatser om rasism, med både bredd och djup, och som passar olika målgrupper.

1. Uppdraget

Den 2 juni 2022 gav regeringen Forum för levande historia i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser om olika former av rasism (A2022/00844). Insatserna ska genomföras under 2022–2024. I uppdraget ingår att ta fram stödmaterial riktat till lärare om islamofobi samt rasism mot samer och att genomföra fortbildningsinsatser.¹ De kunskapshöjande insatserna ska baseras på svensk och internationell forskning. Uppdraget är en del av myndighetens arbete inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, samt finns även inskrivet i samtliga åtgärdsprogram om rasism som regeringen presenterade under 2022.

Som skäl för regeringens beslut om uppdraget till Forum för levande historia, anges att arbetet mot rasism inom ramen för den nationella planen har bidragit till att öka kunskapen om rasism på olika sätt men att det finns fortsatt efterfrågan på kompetensutveckling och ett behov av ett förstärkt arbete med kunskapshöjande insatser om olika former av rasism. Dessutom har myndigheten inte kunnat erbjuda specifikt utbildningsmaterial kring alla de former av rasism som nämns i den nationella planen.

2. Mål

¹ Som framgick av delredovisning 15 mars 2023 har verksamheten i projektet anpassats till den budgetsänkning på en miljon kronor som gjordes för uppdraget 2023 respektive 2024. Anpassningen har inneburit färre fortbildningsinsatser och minskat fokus på framtagande av nya fortbildningskoncept om rasism än vad som initialt planerades för.

Det övergripande målet med uppdraget är att förstärka myndighetens befintliga arbete mot rasism. Syftet är att ge myndighetens prioriterade målgrupper ökad kunskap om rasism och rasismens olika former. Detta genom att:

- 1) Förstärka och utveckla befintliga material om rasism
- 2) Ta fram stödmaterial om rasism mot samer och islamofobi
- 3) Genomföra fortbildningsverksamhet.
- 4) Marknadsföra och sprida befintliga och nya material om rasism

Tillsammans ska dessa insatser bidra till att lärare och annan skolpersonal, offentligt anställda, samt elever och deltagare får ökad kunskap om rasism, samt stärkt förmåga att förebygga och motverka rasism inom ramen för sina respektive organisationer och sammanhang. Följande resultatmål har satts för verksamheten under året:

- Ta fram fem nya faktatexter om rasism för myndighetens webbplats.
- Ta fram ett stödmaterial om islamofobi riktat till skolpersonal
- Ta fram ett stödmaterial om rasism mot samer riktat till skolpersonal
- Fortsatt uppdatering av webbkursen Att motverka rasism i förskola och skola
- Genomföra en annonskampanj om befintliga material om rasism
- Genomföra två fortbildningar

3. Målgrupper

I flera avseenden tangerar uppdraget befintligt arbete på myndigheten, exempelvis uppdraget som rör utbildningsinsatser om olika former av rasism och intolerans i historien och idag. Detta uppdrag, som sedan 2020 regleras genom myndighetens regleringsbrev, har skolans personal respektive yrkesverksamma i offentlig sektor som primära målgrupper. Även uppdraget att samordna regeringens nationella plan mot rasism, liknade former av fientlighet och hatbrott berörs. Målgruppen för samordningsuppdraget är andra myndigheter som arbetar med frågor relaterade till planen.

Under den period som föreliggande delrapport berör har huvudsaklig målgrupp för arbetet varit skolan skolans personal i bred mening, inklusive stödfunktioner kopplade till skolan. Detta eftersom årets verksamhet har haft som primärt fokus att ta fram de stödmaterial om rasism mot samer respektive islamofobi som anges i uppdraget. Därutöver har yrkesverksamma i offentlig sektor, lärare och annan skolpersonal samt elever och deltagare varit sekundära målgrupper. Detta särskilt genom de insatser som avser produktion av faktatexter, utveckling, spridning och marknadsföring av befintliga material.

Även elever och deltagare vid folkhögskolor och annan vuxenutbildning är målgrupper för delar av uppdraget genom att de själva tar del av de faktatexter om rasism som tagits fram, men också genom att elever får del av kunskaperna genom skolpersonal.

När det gäller stödmaterialen är det värt att notera att vi har valt att utöka målgruppen. I uppdraget står att stödmaterialen ska riktas till lärare, men vi har valt att bredda målgruppen till skolpersonal. Detta motiveras av framför allt följande faktorer:

- 1) I våra inventeringar av befintliga material, rapporter och undersökningar framgår att det saknas fördjupande material om olika former av rasism som kopplar an till skolans värdegrundsuppdrag, samtidigt som det finns flera elev- och deltagartillvända material som behandlar rasism och olika former av rasism.
- 2) I vår enkät som skickades ut till skolpersonal bredd framgick att flera av de svarande kopplade frågan om arbetet mot rasism till något som sker i samspelet mellan elever och hanteras i undervisningen av dem. Detta, menar vi, stärker vårt val att utöka målgruppen från lärare till all skolpersonal.
- 3) En förstärkande faktor var, därutöver, att vi i våra efterföljande samtal med bland annat andra myndigheter, prövade tesen om att börja med denna fråga på en annan plats än hos elever och i själva undervisningssituationen. Flera nyckelaktörer pekade på att det fanns ett sådant behov.
- 4) Därutöver har vi i arbetet varit i kontinuerlig dialog med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor kopplat till deras uppdrag om att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka rasism med särskilt fokus på unga. I dessa samtal har vi konstaterat att vi genom dessa båda uppdrag har en fin möjlighet att genomföra insatser som kompletterar och ömsesidigt förstärker varandra.

I genomförandet av uppdraget har vi arbetat med samråd, referensgrupper och enskilda möten kopplat till uppdraget.

Vi har, i enlighet med uppdragsbeskrivningen, fört dialog med Sametinget och Statens skolverk om uppdraget i sin helhet såväl som gällande specifika delar av uppdraget, såsom rörande stödmaterialen. Vi har även haft enskilda möten med Diskrimineringsombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Myndigheten för stöd till trossamfund och MUCF för att diskutera stödmaterialens innehåll och upplägg. Därutöver har vi fört dialog kring stödmaterialen och dess innehåll med relevanta aktörer inom civilsamhället. Detta är aktörer som vi ser som viktiga för att nå ut med materialet i sina respektive organisationer.

Vi har även arbetat med referensgrupper till respektive stödmaterial. Grupperna har bestått av personer som arbetar i olika roller och funktioner i olika skolor. Detta för att så väl som möjligt representera framtida målgrupp och användare av materialen. Gruppmedlemmarna har bland annat fått pröva materialens olika delar på sina respektive skolor, bland annat vid arbetsplatsträffar (APT).

4. Genomförande av uppdraget och resultat så här långt

Arbetet med uppdraget har delats upp i fyra delprojekt.

Aktiviteter i delprojekt 1: Förstärkning och utveckling av befintliga material och informationstexter.

Inom ramen för detta delprojekt har vi under 2023 tagit fram nya faktatexter för vår webbplats om de former av rasism som specificeras i regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott: afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Varje text har författats av en forskare med specialistkunskap och sedan tillgänglighetsanpassats av oss. Huvudsaklig målgrupp för våra faktasidor är elever men de är självfallet öppna för alla att ta del av. Några av faktatexterna används även som faktatexter i stödmaterialen (se mer under delprojekt 2).

Under året har vi fortsatt att tillgängliggöra webbkursen *Att motverka rasism i förskola och skola* som vi ger tillsammans med stiftelsen Natur och Kultur. Som redovisades i förra årets delredovisning ingick vi i slutet av 2022 ett nytt samarbetsavtal med Natur och Kultur som möjliggjorde att vi kan ge kursen kostnadsfritt till och med december 2024. Från och med 1 januari 2023 till 31 december 2023 har 572 unika användare loggat in och besökt förstasidan av kursen, medan 280 användare har gått hela kursen, det vill säga tagit del av kursens alla 20 avsnitt.

Vi har också sett över kursen med hjälp av forskarna Jan Jämte och Emma Arneback som vi tog fram kursen tillsammans med. Översynen har bland annat inneburit att vi har uppdaterat texter, bildpresentationer (PPT:s) och inspelade föreläsningar i kursen för att de ska stämma överens med aktuella bestämmelser och riktlinjer för förskolans och skolans arbete mot rasism.

Aktiviteter i delprojekt 2: Framtagande av stödmaterial om islamofobi och rasism mot samer.

Under årets första del låg stort fokus vid att samla in information som stöd för arbetet med att ta fram stödmaterialen. Vi skickade bland annat ut en enkät till lärare och annan skolpersonal som ställde frågor om deras behov av stöd i fråga om att motverka och förebygga islamofobi och rasism mot samer. Med stöd av såväl denna enkät som de inventeringar av befintliga material som vi hade gjort under 2022, tog vi fram ett förslag till tentativt upplägg och pedagogiskt ramverk för stödmaterialen. Förslaget gick ut på att bredda målgruppen för materialet, samt att bygga stödmaterialen på situations-metodik ("case") och konkreta verktyg, som filmer.

Upplägg och ramverk prövades och diskuterades därefter i riktade samtal med andra myndighetsaktörer och experter. Bland annat förde vi dialog med DO, Sametinget och

BRÅ om typiska ärenden och situationer som skulle vara relevanta som case. Vi genomförde även enskilda möten med aktörer i civilsamhället, däribland Sáminuorra, Ibn Rushd och Islamiska samarbetsrådet.

Sedan samråden hade hjälpt oss att ringa in ett antal relevanta situationer och verktyg upphandlade vi ett produktionsbolag för att ta fram filmer till materialet. Under hösten har vi i samverkan med dem tagit fram åtta animerade filmer som ska fungera som diskussionsunderlag i stödmaterialen. Parallellt med arbetet att ta fram filmer har vi, med hjälp av forskare, tagit fram texter som fungerar som faktaunderlag i stödmaterialen. Vi har även tagit fram diskussionsfrågor och handledningsinstruktioner och förberett vår webbplats för successiv publicering av materialet under våren 2024.

Aktiviteter i delprojekt 3: Utveckling av fortbildningskoncept, samt fortbildningsverksamhet.

Inom ramen för detta delprojekt har vi påbörjat ett arbete med att utveckla ett fortbildningskoncept på temat rasism. Arbetet berör och involverar även andra delar av myndighetens verksamhet och fortlöper under hela 2024.

Vi har även genomfört två fortbildningar under året. Den första gjordes i samverkan med ett annat av myndighetens projekt och gavs i form av en flertillfällesfortbildning där deltagarna medverkade vid minst två tillfällen och däremellan fick hemuppgifter. Fortbildningen hade 49 deltagare och handlade om Sveriges delaktighet i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet, respektive afrofobi idag. Den andra fortbildningen handlade om att motverka rasism i förskola och skola. Fortbildningen riktade sig till ledande och/eller stödjande funktioner i skola eller förskola, utbildningsförvaltning och övriga verksamma i skolan med intresse för skolans värdegrundsuppdrag. Totalt deltog 45 personer.

Aktiviteter i delprojekt 4: Kommunikation och spridning

Under oktober-november 2023 genomfördes en annonskampanj för spridning av undervisningsmaterial och fortbildningar om olika former av rasism för personal inom skolan. Vid samma tid spred vi även information om våra resurser och fortbildningar om rasism för yrkesgrupper inom offentlig sektor, då främst anställda inom statliga myndigheter och kommuner. Digital annonsering gjordes på Lärarnas webb, som ger synlighet på fackförbundet Sveriges lärares samtliga tidningars webbplatser, samt i Vi lärares nyhetsbrev och på webbplatsen SO-rummet. För att nå anställda inom offentlig sektor annonserades digitalt i Dagens samhälle, fackförbundet ST:s tidning Publikt och i Tidningen Vision som hör till fackförbundet Vision. Parallellt med dessa

annonskampanjer annonserade vi även på Facebook. Annonsskampanjen gav en räckvidd på cirka 2 041 200 i köpta kanaler.²

5. Analys och avslutande kommentarer

Myndigheten har sedan lång tid tillbaka arbetat med kunskapshöjande insatser om rasism för en bred målgrupp och ser liksom tidigare att dessa insatser är uppskattade och efterfrågade. Mot denna bakgrund är det glädjande och välkommet att denna inriktning, i och med revideringen i juni 2023, nu även står inskriven i myndighetens instruktion.

När det gäller föreliggande uppdrag framgår av uppdragsbeskrivningen att vi ska ta fram ett stödmaterial för lärare om islamofobi och rasism mot samer. Som nämnts tidigare i denna delredovisning har vi dock i vårt förberedelsearbete identifierat ett behov av att stödja hela skolans personal i att identifiera och avkoda olika former av rasism kopplat till skolans värdegrundsuppdrag, särskilt i fråga om att skolan ska vara en plats fri från diskriminering och kränkande behandling. Vi har därför valt att ta fram stödmaterial som kan fylla ett sådant behov samtidigt som det kompletterar våra redan befintliga material och verktyg. Sedan tidigare erbjuder vi webbkursen *Att motverka rasism i förskola och skola* vilken behandlar skolans uppdrag, samt metoder och arbetssätt för att motverka rasism. Det stödmaterial som vi nu tagit fram inom ramen för detta uppdrag ser vi kompletterar denna kurs väl, i det att den tar sikte på specifika former och uttryck av rasism i skolnära situationer, medan webbkursen har ett bredare angreppssätt. Det nya stöd materialet kan också användas som en del i arbetet med modellen *Demokratistegen* som myndigheten tagit fram tillsammans med Skolverket och som syftar till att stödja skolan och folkbildningen i sitt systematiska arbete med att stärka demokrati och mänskliga rättigheter. Ytterligare ett motiv till att fokusera på värdegrundsuppdraget och skolans personal, snarare än att ta fram ett material riktat till elever, är att vi tror att ett verkkningsfullt arbete mot rasism i skolan förutsätter att personalen har kunskap och förmåga att identifiera rasism i alla dess former och uttryck för att sedan kunna undervisa om det.

Det nya stöd materialet kan dock tjäna flera syften. Lärare kommer exempelvis att kunna använda de faktatexter som tagits fram i sin undervisningssituation. Alla texter som tagit fram under året kommer också att tas fram i lättlästa versioner, vilket gör att de kan användas av en bred grupp av elever och deltagare.

Under arbetets gång har vi konstaterat att det finns stor potential att utveckla de stödmaterialen vi nu tagit fram till ett sammanhållet material där flera former av rasism

² Med räckvidd avses antal personer som kunnat se innehåll i Forum för levandes historias egna och köpta kanaler.

behandlas. I uppdraget planerar vi därför att under 2024 ta fram motsvarande situationer/case när det gäller afrofoxi, antisemitism och antiziganism. På så sätt kommer vi att kunna erbjuda ett enhetligt och samlat stödmaterial som har fokus på att identifiera och avkoda olika uttryck för rasism i skolan.

Parallellt med detta kommer vi i detta uppdrag att fortsätta samarbeta med myndighetens övriga uppdrag kopplade till planen mot rasism, andra former av fientlighet och hatbrott, så att uppdragen gemensamt stödjer både skolans personal och andra offentliganställda på bästa möjliga sätt.

Myndighetens nya kunskaphöjande insatser och stödmaterial kommer att tillmötesgå en del av den efterfrågan som finns men det finns ständigt behov av ytterligare material. Ett nytt undervisningsmaterial skulle exempelvis kunna fokusera på historiska skeenden, så som rasismens idéhistoriska rötter. Idag erbjuder vi ett undervisningsmaterial som handlar om rasbiologins historia, samt ett material som handlar om historiska händelser kopplat till rasism. I föreliggande uppdrag har vi också tagit fram nya faktatexter om rasism. Därutöver lanserade vi under 2022 ett material som handlar om Sveriges delaktighet i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet. För att komplettera detta och därmed bättre täcka in rasismens idéhistoriska rötter skulle nästa steg kunna vara att ta fram ett undervisningsmaterial som i bred mening behandlar den historiska kolonialismens relation till rasism.

Forum för levande historia föreslår i sitt budgetunderlag för åren 2025–2027 att myndigheten ges i permanent och samlat uppdrag att erbjuda fortbildning, kunskaphöjande insatser och metodstöd rörande olika former av rasism och intolerans till skolans personal och andra offentliganställda. Det skulle göra det möjligt att samla det arbete vi gör i både detta och andra parallella uppdrag till en ännu mer kraftfull helhet, med ovanstående som några av många exempel på vad vi rent konkret skulle kunna göra för att tillmötesgå målgruppernas behov.

Kontakt

Ansvarig avdelning: Avdelningen för uppdrag och forskningssamordning

E-postadress: info@levandehistoria.se